Päivi Puonti, Aki Kangasharju 11.3.2024

Lausunto Valtioneuvoston selvityksestä eduskunnalle koskien Suomen avaintavoitteita EU-vaalikaudella 2024-2029

Eduskunnan suurelle valiokunnalle aiheesta E 58/2023 vp

Suuri valiokunta pyytää lausuntoa valtioneuvoston selvityksestä eduskunnalle, joka käsittelee Suomen avaintavoitteita EU-vaalikaudella 2024-2029.

ETLA lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Suomella on kolme tavoitetta unionin seuraavalle viisivuotiskaudelle: Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen.

Keskeistä on, millä keinoin tavoitteita edistetään ja kuinka ne rahoitetaan.

Valtioneuvoston pääprioriteetit, erityisesti Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen ja Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen, kertovat siitä, että hallitus tunnustaa EU:n toimintaympäristön merkittävästi muuttuneen.

ETLA jakaa valtioneuvoston näkemyksen siitä, että EU:n strategista kilpailukykyä tulee parantaa sisämarkkinoita edelleen kehittämällä. On kuitenkin syytä kysyä, onko tämä riittävän nopeavaikutteinen toimi käsillä olevaan tilanteeseen, ja kuinka realistista on odottaa nopeaa irtautumista nykyisistä valtiontukisääntöjen joustoista, jota hallitus tavoittelee. Suuntaus, jossa kehittyneet maat harjoittavat aktiivista teollisuuspolitiikkaa valtiontukien avulla on ollut meneillään jo useiden vuosien ajan (Juhász 2023), eikä näkemyksemme mukaan vanhaan globalisaation kulta-aikaan olla unionin tulevalla viisivuotiskaudella palaamassa. Suomen tulisikin olla aktiivinen EU-tasoisen teollisuuspolitiikan uudelleen muotoilussa, jotta se palvelisi myös pienen avotalouden tarpeita.

Valtioneuvosto korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle ja sisämarkkinoiden toimivuudelle. Uusi tutkimusnäyttö viittaa kuitenkin siihen, että teollisuuspolitiikka on menneisyydessä ollut onnistunutta silloin, kun sen tavoitteet ovat olleet rajatut ja selkeästi määritellyt (Juhász 2023). EU-tasolla yhteiset, tarkasti kohdennetut tuet voisivat siten olla sekä tehokkaita että sisämarkkinoiden toimintaa vähemmän häiritseviä kuin EU:n jäsenvaltioiden koordinoimattomat tuet omien valtionrajojen sisäpuolella.

Uusi teollisuuspolitiikka ei välttämättä edellytä valtion roolia voittajayritysten valitsemisessa, jos suorien tukien sijaan suositaan verotukia Yhdysvaltojen tapaan. Tällöin kyse olisi veronalennuksista yrityksille, jotka ehtivät investoida ensin.

Suomen myöntämät yritystuet ovat eurooppalaista keskitasoa, kun tarkastellaan panostuksia suhteessa talouden kokoon. Kun kyse on yritysten houkuttelusta omalle maaperälle, väliä on kuitenkin juuri (miljardeilla) euroilla. Jos EU-maat kilpailevat keskenään yksittäisen yrityksen sijainnista, on selvää, että pienillä mailla on vain

hävittävää. Suomen tulisi nopeasti pohtia, miten yritystukia uudistettaisiin paremmin sopimaan muuttuneeseen geotalouden tilanteeseen. Tässä kohtaa astuu kuvaan EU:n voima. Silloin kun kyse on EU:lle kriittisen tai strategisen tuotannon houkuttelusta omalle maaperälle, on EU:n houkutteluvoima suurempi kuin yhdenkään yksittäisen jäsenmaan.

Rahoituksen suhteen valtioneuvoston kanta on, että lähtökohtaisesti toimet on rahoitettava EU:n budjetin kautta siten, että EU-budjetin taso säilyy kohtuullisena ja Suomen nettomaksuosuuden kasvua vältetään. Unionin velanottoon valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti. Kysymys unionin omista varoista jää auki.

Kun EU:n rahoituksen lisääminen jäsenmaksuosuuksilla tai yhteisvelalla on poissuljettu, nojaa valtioneuvoston strategia hyvin vahvasti EU:n budjetin varojen uudelleenkohdentamiseen. Suomi tavoittelee unionin rahoituksen suuntaamista tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin ja kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Samaan aikaan Suomi pitää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeänä, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti kaikilla EU-alueilla.

Vuosien 2021-2027 rahoituskehyksessä 62% rahoituksesta on allokoitu maatalouden tukemiseen ja alueiden kehittämiseen (Euroopan komissio 2021). Ottaen huomioon myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset, valtioneuvoston tavoite rahoituksen uudelleenkohdentamisesta on kannatettava, mutta vähintäänkin kunnianhimoinen.

Lähteet

Euroopan komissio (2021) *The EU's 2021-2027 long-term budget and NextGenerationEU – Facts and figures*, Publications Office of the European Union, https://data.europa.eu/doi/10.2761/808559

Juhász, R., Lane, N. J., & Rodrik, D. (2023). *The new economics of industrial policy* (No. w31538). National Bureau of Economic Research.